

Оксана Костащук

Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID 0000-0003-2938-1436

DOI 10.24139/2312-5993/2019.02/047-053

ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЧЕСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У статті автор обґрунтовує актуальність проблеми виховання професійної честі майбутнього вчителя під час проходження педагогічної практики. Для актуалізації потенційних можливостей практики у вихованні професійної честі автор пропонує спеціальні вправи та завдання, виховні заходи, тренінги, бесіди тощо. Доведено, що самостійна робота студентів-практикантів на посаді вчителя, проведення ним виховних заходів, уроків, вивчення особистості дитини забезпечує можливість переносу у практичну діяльність засвоєних знань із проблеми виховання професійної честі як значущої особистісно-професійної якості, удосконалення способу дій та операцій, а також вироблення власного індивідуального стилю, здатності до рефлексії.

Ключові слова: *честь, професійна честь, професійна честь учителя, педагогічна практика.*

Постановка проблеми. Проблема виховання честі особистості набуває сьогодні особливого значення із суспільно-політичною ситуацією в українському суспільстві, зниженням моральності в регуляції суспільних відносин, а також відродженням у житті суспільства моральних норм міжособистісної взаємодії. Адже тільки людина з почуттям гідності та честі здатна шанобливо й ціннісно ставитися як до себе, так і до інших людей, усвідомлювати себе рівним іншим, відповідати за власні дії та вчинки.

Людину з почуттям честі характеризують такі риси, як: уміння прислухатися та покладатися на себе, на свій внутрішній голос; урахувувати та адекватно сприймати думку інших по відношенню до себе; намагатися відповідати очікуванням і сподіванням, які інші покладають на тебе; уміння брати відповідальність на себе, а не перекидати її на інших тощо. Людина честі – це, насамперед, самодостатня вольова особистість, наміри якої цілеспрямовані та незалежні.

Серед найважливіших структурних компонентів честі особистості дослідники виділяють: наявність у людини сукупності моральних якостей, ціннісних орієнтацій, які об'єктивно характеризують соціальну значущість особистості; усвідомлення людиною свого «Я», наявність у неї стійкої Я-концепції й об'єктивної самооцінки; повага до людини з боку інших людей і адекватна їй оцінка громадською думкою (Васянович, 2005).

Отже, професійна честь – це моральна оціночна категорія, яка відображає зовнішнє суспільне визнання особистісних і професійних

якостей особистості, які проявляються у славі, повазі, авторитеті, високій оцінці тощо (Васянович, 2005).

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичні засади честі як важливої морально-етичної якості окреслено в працях зарубіжних (Арістотель, Г. Гегель, І. Кант, Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці та ін.) та вітчизняних (В. Кан-Калик, В. Каптерев, І. Синиця, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) учених минулого, якими честь характеризується як категорія моральної свідомості, що розкриває ставлення людини до самої себе й до інших та ставлення до неї з боку суспільства.

Визначальними для осмислення категорії честі як особистісно-професійної якості вчителя стали праці І. Беха, Г. Васяновича, І. Зязюна, В. Рибалки, завдяки яким відбулося повернення категорії честі у психолого-педагогічну науку і практику. Ученими честь розглядається як одна з умов професійного розвитку та саморозвитку педагога.

Метою даної публікації є розкриття особливостей виховання професійної честі майбутнього вчителя в умовах проходження педагогічної практики.

Методи дослідження. Для забезпечення об'єктивності дослідження та розв'язання поставлених задач у статті було застосовано теоретичні методи: системно-структурний метод; метод теоретичного аналізу й узагальнення наукової літератури; метод порівняльного аналізу та узагальнення даних.

Виклад основного матеріалу. У понятті професійної честі знаходить вираження оцінка значущості, ролі кожної конкретної професії в житті людей та суспільства в цілому. Як у науці, так і у практиці знаходимо обговорення проблеми професійної честі лікаря, журналіста, судді, юриста, військового, відповідні етичні кодекси в бізнесі, у сфері торгівлі тощо. Перед сучасними фахівцями різноманітних професій усе частіше виникають моральні колізії, вирішити які, спираючись тільки на професійні знання, неможливо. Адже професійна діяльність, позбавлена моральних цінностей, може бути небезпечною як для самої людини, так і для оточуючих. Саме тому проблема виховання професійної честі майбутнього фахівця є надзвичайно актуальною та важливою.

Зазначимо, що будь-яка трудова діяльність ґрунтується на моральних цінностях і переконаннях. Проте є низка професій, де такі поняття, як совість, чесність, справедливість, почуття обов'язку не є домінуючими у професійній діяльності. Наприклад, можна бути блискучим фізиком, інженером чи музикантом і, незважаючи на відсутність стійких моральних установок, користуватися репутацією відмінного фахівця. А все тому, що вирішальну роль тут відіграють талант, уміння, майстерність і працьовитість. Але є й такі професії, де просто необхідно поставити акцент на відповідності професії загальному моральному закону та якості виконання професійного обов'язку. Саме до таких ми і відносимо професію вчителя.

На сучасному етапі розвитку суспільства, в умовах українських реалій держава визначає соціальний запит до рівня та якості підготовки майбутнього фахівця. Першочерговим завданням модернізації системи освіти в країні є підготовка майбутніх учителів на якісно новому рівні (Державна Національна Програма «Освіта». Україна XXI століття, 1994). Вимоги до підготовки вчителя висвітлені в Законі України «Про освіту» (1999), де чітко зазначено, що: «педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах середньої освіти» (Стаття 24).

Разом із тим, учитель повинен бути носієм моральної культури та загальнолюдських цінностей, людиною великої душі та доброго серця. Важливу роль у професійній діяльності вчителя відіграють особистісні якості, такі як: чуйність, гуманність, доброчесність та інші. У професії педагога вирішального значення набувають характер, моральність, погляди, ставлення до інших людей. Суспільство в умовах соціальної значущості педагогічної праці висуває особливі вимоги до особистості вчителя, до формування його як особистісних, так і професійних якостей, які необхідні майбутньому фахівцю для подальшої професійної діяльності (Рибалка, 2010).

Під професійною честю вчителя ми розуміємо інтегральну особистісно-професійну якість, яка виявляється у процесі виконання професійних обов'язків, визначає гідну поведінку у ставленні до суб'єктів педагогічної взаємодії та визнає дитину як найвищу цінність, а також зазнає суспільної оцінки й визнання (Костащук, 2016).

Виховання професійної честі є актуальним на етапі професійного становлення майбутнього вчителя, а саме в умовах проходження педагогічної практики.

Зазначимо, що практика, як складова професійної підготовки відіграє важливу роль у вихованні досліджуваної якості, оскільки актуалізує роботу операційних та оперативних механізмів. Це відбувається, насамперед, завдяки практичному застосуванню теоретичних знань у професійній діяльності та набуттю досвіду діяння. Означені процеси зумовлюють виникнення певних суперечностей як рушійних сил розвитку (між наявними та необхідними, можливими та бажаними особливостями прояву професійної честі під час виконання обов'язків учителя). Завдяки цьому актуалізуються внутрішні резерви, підвищується рівень усвідомлення власної професійної честі як професійно важливої якості майбутнього учителя, здатність до рефлексії тощо.

Для актуалізації потенційних можливостей практики у вихованні професійної честі пропонуємо спеціальні вправи та завдання. А саме, студенти під час проходження педагогічної практики виконують завдання

або інтегрують до вже наявних такі, які б цілеспрямовано впливали на виховання професійної честі. Так, наприклад, можна запропонувати студентам на основі прояву професійної честі пояснити або ж розв'язати певні психолого-педагогічні ситуації; провести аналіз власних дій та вчинків по відношенню до учнів; надати рекомендації батькам щодо прояву професійної честі по відношенню до особистості учня.

У роботі з молодшими школярами також можна проводити позаурочні заходи:

- виставка малюнків на тему: «Моя честь і гідність», «Людина з почуттям честі»;
- конкурс віршів та творів на теми: «Як я вмію виходити із складних ситуацій», «Чим я пишаюся в собі», «Мої досягнення», «Моя честь» та ін.;
- елементи казкотерапії.

Під час проведення виховних годин з молодшими школярами студентам-практикантам слід використовувати прийом програвання моральних ситуацій, які викликають різні почуття в дитини, підвищують її емоційну стійкість та розвивають здатність до саморегуляції. Також можна використовувати елементи саморегуляції: дихальні вправи, вправи-релаксації, зняття емоційного напруження, які сприяють формуванню в учнів здатності до керування власним емоційним станом, підвищувало рівень концентрації уваги. Унаслідок чого у школярів розвиватиметься впевненість у собі, підвищиться самооцінка та самоприйняття.

Для налагодження діалогу з власним «Я» доречно пропонувати учням вести «таємний зошит», який ніхто не має права читати, окрім власника. Використання такого зошита є ефективним способом заохочення до саморозкриття й самопізнання учнів. Студенти пропонують своїм вихованцям такі прийоми роботи із «таємним зошитом», як: запис теми уроку; визначення основних понять; малювання; самооцінювання; виконання творчих завдань тощо.

З метою розвитку позитивного образу «Я», самооцінки, самосприйняття, здатності до саморегуляції молодших школярів студенти проводять наступні вправи: гра «Ти – молодець!», «Лист до себе», «Автопортрет», «Реклама друга», «Що я люблю і що не люблю», «Правила чесності», «Два будинки», «Як виправити свою помилку», гра «Карусель», «Мій образ», «Історії мого життя», «Моє сонце», «Я – упевнена людина», «Мотив поведінки», «Що для мене означає приниження» тощо.

Отже, робота студентів-практикантів в основному спрямовується на поглиблення усвідомлення молодшими школярами власного «Я», формування внутрішньої установки дітей, що почуття честі народжується в людини, якщо вона, пізнаючи світ, його моральні цінності, не втрачає власне «Я», відстоює свою особистісну позицію, має право на висловлення власних суджень і думок.

Проведенням виховних заходів із учнями з метою виховання честі робота студентів не обмежується. Також під час проходження практики студенти мають можливість проводити методичну роботу з батьками (у формі бесіди, індивідуальних консультацій), метою якої є надання батькам практичних рекомендацій щодо поліпшення їхніх взаємин з дітьми на основі поваги до їх почуття честі.

З метою підвищення компетентності батьків з питання виховання честі в їхній дітей студенти проводять цикл бесід за такою тематикою: «Моя дитина – успішна!», «Як виховати дитину з почуттям честі» тощо. Під час проведення таких бесід батьки аналізують ставлення до своїх дітей, виявляють причини неадекватного поведіння з ними, вчаться новим підходам та прийомам спілкування з дітьми, отримують знання з виховання в них почуття честі.

Під час проходження практики майбутніми вчителями важливо надавати консультативну допомогу у вирішенні питань, пов'язаних із особливостями прояву професійної честі по відношенню до учасників освітнього процесу.

Очікуваним результатом від виконання майбутніми вчителями запропонованих завдань є розвиток адекватної самооцінки прояву професійної честі та професійної рефлексії. Саме завдяки рефлексії студенти мають змогу оцінити практичність отриманих знань, визначити наявні прогалини на етапі підготовки до професійної діяльності та активізувати всі зусилля на їх усунення.

Підтверджена цінність використання запропонованих завдань і ситуацій морально-етичного характеру у процесі педагогічної практики, тому що вони є проміжною ланкою між педагогічною теорією і безпосередньою моральною діяльністю та моральними вчинками майбутнього вчителя.

Висновки. Відтак, стверджуємо, що самостійна робота студентів-практикантів на посаді вчителя, проведення ними виховних заходів, уроків, вивчення особистості дитини забезпечує можливість переносу у практичну діяльність засвоєних знань із проблеми виховання професійної честі як значущої особистісно-професійної якості, удосконалення способу дій та операцій, а також вироблення власного індивідуального стилю, здатності до рефлексії.

Для цього важливо передбачити виконання студентами-практикантами відповідних завдань і вправ, які б сприяли усвідомленню ними важливості прояву цієї якості в усіх видах діяльності вчителя та активізації майбутніх фахівців до становлення професійної потреби, мотивів, цілей її прояву.

Таким чином, ми дійшли висновку, що під час практики студенти безпосередньо мають можливість усвідомити важливість вихованості та прояву професійної честі в усіх видах діяльності вчителя: відповідальність на етапі підготовки та проведення уроку, виховних заходів відповідно до

вимог сьогодення, об'єктивне оцінювання досягнень школярів, уникнення упередженого ставлення до учнів, взаємодія з батьками.

Представлені у статті положення про професійну честь звичайно потребують своєї подальшої розробки й уточнення в наступних дослідженнях.

Перспективою подальшого дослідження є розробка методичної програми та системи методичних заходів оптимізації умов процесу виховання професійної честі майбутніх учителів.

ЛІТЕРАТУРА

Васянович, Г. П. (2005). *Педагогічна етика*. Львів: Норма (Vasianovych, H. P. (2005). *Pedagogical Ethics*. Lviv: Norma).

Костащук, О. (2016). Професійна честь як важлива якість особистісно-професійної підготовки майбутніх учителів та її сутнісно-компонентний аналіз. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 26 (36), 19-24 (Kostashchuk, O. (2016). Professional honor as an important quality of personal and professional training of future teachers and its component analysis. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 16. Creative Personality of a Teacher: Problems of Theory and Practice*, 26 (36), 19-24).

Міністерство освіти і науки України. (1999). *Закон України «Про освіту»*. Київ (Ministry of Education and Science of Ukraine. (1999). *Law of Ukraine "On Education"*. Kyiv).

Рибалка, В. В. (2010). *Психологія честі та гідності особистості: культурологічні та аксіологічні аспекти*. Київ, Вінниця: Планер (Rybalka, V. V. (2010). *Psychology of honor and dignity of the individual: cultural and axiological aspects*. Kyiv, Vinnytsa).

РЕЗЮМЕ

Костащук Оксана. Воспитание профессиональной чести будущего учителя во время прохождения педагогической практики.

В статье автор обосновывает актуальность проблемы воспитания профессиональной чести будущего учителя во время прохождения педагогической практики. Для актуализации потенциальных возможностей практики в воспитании профессиональной чести автор предлагает специальные упражнения и задания, воспитательные мероприятия, тренинги, беседы и тому подобное. Доказано, что самостоятельная работа студентов-практикантов в должности учителя, проведение ими воспитательных мероприятий, уроков, изучение личности ребенка обеспечивает возможность переноса в практическую деятельность усвоенных знаний по проблеме воспитания профессиональной чести как значимого личностно-профессионального качества, совершенствование способа действий и операций, а также выработки собственного индивидуального стиля, способности к рефлексии.

Ключевые слова: честь, профессиональная честь, профессиональная честь учителя, педагогическая практика.

SUMMARY

Kostashchuk Oksana. Future teacher's professional honour upbringing during pedagogical practice.

The problem of honour upbringing of a personality acquires today special value with a social and political situation in Ukrainian society, by the decline of morality in adjusting of public relations, and also by a revival in life of society of moral norms of interpersonal

cooperation. In fact only a person with a sense of dignity and honour is capable to respect and value both himself and other people, to realize himself, to be responsible for his own actions and deeds.

In the process of study the author grounds actuality of problem of professional honour upbringing, in particular, of a future teacher, during pedagogical practice. With the aim of deep realization of the essence of the investigated problem definitions of the concepts of “professional honour” and “professional honour of a teacher” are exposed. On the basis of analysis of scientific works the structural components of professional honour, formation of which provides success of professional training of a future teacher, are distinguished.

Under professional honour of teacher the author understands integral personality-professional quality, that appears in the process of implementation of professional duties, determines decent behavior in attitude towards the subjects of pedagogical cooperation and acknowledges a child as the greatest value, and also tests public estimation and confession.

Investigating the problem of professional honour upbringing of a future teacher in the conditions of pedagogical practice the researcher examines the latter as a constituent of professional training of a specialist, that plays an important role in upbringing of the investigated quality. It takes place, first of all, due to practical application of theoretical knowledge in professional activity and gaining experience of activity.

The author proves that independent work of students in position of a teacher, their involvement in academic events, lessons, study of child’s personality provides possibility of transfer in practical activity of the mastered knowledge on the problem of professional honour upbringing as meaningful personality-professional quality, improvement of method of actions and operations, and also making of own individual style, capacity for a reflection.

In author’s opinion, exactly during practice, students directly have the opportunity to realize importance of breeding and display of professional honour in all types of activity of a teacher: responsibility on the stage of preparation and conducting lesson, academic events in accordance with the requirements of present time, objective evaluation of achievements of schoolchildren, avoidance of the preconceived attitude toward students, cooperation with parents.

Key words: *honour, professional honour, professional honour of teacher, pedagogical practice.*

УДК 378.011.3-051:784(477+510)

Лоу Яньхуа

Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

ORCID ID 0000-0002-4335-3872

DOI 10.24139/2312-5993/2019.02/053-063

НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ОРФОЕПІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ

У статті розглянуто проблему формування вокально-орфоепічної культури іноземних студентів, пов’язану з особливостями їхнього художнього менталітету, мовленнєвої культури, національних вокальних традицій. Схарактеризовано типові проблеми, які виникають у процесі оволодіння китайських студентів репертуаром із текстами іншомовного походження.

Обґрунтовано значущість наукових підходів для успішного формування вокально-орфоепічної культури майбутніх викладачів вокалу: культурологічного,